

прегледни рад
достављен: 9.5.2023
прихваћен за објављивање: 7.12.2023
УДК 343.85:343.62(497.11)

Стефана ЈОКИЋ*

ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ ПОСТУПАЊА ДРЖАВНИХ ОРГАНА У СКЛАДУ СА ЗАКОНОМ О СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Апстракт

Сведоци смо да се насиљу у породици посвећује све више пажње, како од стране саме државе и њених органа, тако и стручне и шире друштвене јавности. Породица и насиље које се одвија међу њеним члановима не може се посматрати ван друштвеног контекста, јер је управо друштво кроз историју било то које је на неки начин опредељивало шта се сматра легитимним а шта не. У ранијем периоду дезорганизација породице у било ком смислу сматрала се приватном ствари њених чланова, и „нормалним“ дешавањима која постоје у свакој породици у мањој или већој мери. Република Србија је одлучила да спроведе успешну борбу против насиља у породици, а то је условило и доношење великог броја аката који су од значаја за заштиту од насиља у породици.

Закон о спречавању насиља у породици примењује се од 1. јуна 2017. године у Републици Србији и унео је велике новине у систему спречавања насиља у породици и заштити жртава насиља у породици. Закон о спречавању насиља у породици је *lex specialis*, те је примаран у свим случајевима насиља у породици. Њиме су усвојени нормативне одредбе које се реализују од државних органа који представљају државни механизам борбе против насиља у породици, почев од полиције и центара за социјални рад, преко тужилаштва, па до суда, као последњег органа у овом ланцу.

Кључне речи: насиље у породици, Закон о спречавању насиља у породици, надлежни полицијски службеник, процена ризика, хитне мере.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Ефикасно супротстављање насиљу у породици захтева одговарајућа законодавна решења, која ће на најбољи начин регулисати предметну материју, али и

---

* Студент докторских студија криминалистике и права на Криминалистичко-полицијском Универзитету у Београду, stefana.jokic@mup.gov.rs.

која ће бити усаглашена са међународним конвенцијама и стандардима. Закон о спречавању насиља у породици (у даљем тексту ЗСНП) донет 2016. године, резултат је тежње Републике Србије да побољша борбу против насиља у породици, али са друге стране и обавезе коју је Република Србија преузела ратификовањем Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици¹ (Истанбулска конвенција). Нормативни оквир који претходи доношењу ЗСНП пружао је двоструку заштиту - кривично-правну и грађанско-правну али задовољавајући резултати нису остварени.

ЗСНП у првом члану уређује спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици. При чему се овај закон не примењује на малолетна лица која учине насиље у породици (ЗСНП, чл. 1). Циљ овог закона је да се на општи и јединствен начин уреди организација и поступање државних органа и установа и тиме омогући делотворно спречавање насиља у породици и хитна, благовремена и делотворна заштита и подршка жртвама насиља у породици (ЗСНП, чл. 2).

Сагледавајући текст ЗСНП јасно је да у његовим нормама доминирају три функције: спречавање насиља у породици, заштита жртва насиља и подршка жртвама које су претрпеле насиље. Координисана сарадња надлежних државних органа, неопходна је претпоставка у циљу ефикаснијег спречавања и сузбијања насиља у породици. У том смислу, Закон о спречавању насиља у породици покушава да реши проблем недовољно координисаних активности надлежних државних органа и установа. Закон нормира мултисекторску сарадњу. За спровођење закона надлежни су полиција, јавно тужилаштво, судови опште надлежности и центри за социјални рад.

2. ТЕРМИНОЛОГИЈА ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Текст ЗСНП имплементира бројне иновативне термине, који до сада нису коришћени у законским текстовима, првенствено онима који садржински покривају област насиља у породици. Реч је о посебним правним категоријама и процесним радњама.

Овим Законом уводи се нов термин „непосредна опасност од насиља“, а дефинише се на начин да непосредна опасност од насиља у породици постоји када из понашања могућег учиниоца и других околности произлази да је он спреман да у времену које непосредно предстоји по први пут учини или понови насиље у породици (чл. 3 с. 2). Непосредна опасност од насиља у породици се утврђује из понашања

---

¹ Council of Europe Convention of Preventing and Combating Violence against women and domestic violence (2011).

могућег учиниоца и других околности случаја. У том смислу, у ЗСНП је наглашено настојање ка остваривању стандарда да насилник не сме остати код куће, не само после учињеног кривичног дела већ и уколико постоји непосредна опасност од настанка дела односно било ког облика насиља. На овај начин истиче се превентивни карактер ЗСНП. Лица којима се пружа заштита јесу: *“лице са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу; лице са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена; или лице коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ; или лице са којим живи или је живео у заједничком домаћинству”* (чл. 3 с. 3). Из овакве законске норме указује се да се под „партнерским односом“ може подразумевати и однос између два лица истог пола. Круг лица која могу бити жртве насиља у породици шире је постављен у односу на одређење из Породичног закона.

ЗСНП уместо термина оштећени користи термин *жртва*. Иако закон не садржи одређење појма жртве, из одредби закона можемо закључити да жртва насиља у породици јесте лице коме прети непосредна опасност од насиља у породици. Појам оштећени је кривичнопроцесни појам и под њим се подразумева свако физичко или правно лице чије је лично или имовинско право повређено или угрожено кривичним делом. С друге стране термин жртва је првенствено виктимолошки и криминолошки појам. Ипак поставља се питање да ли је могуће да неко буде жртва иако дело које га виктимизује се још није десило? Те се истиче да би било сасвим логичније користити термин могућа жртва, имајући у виду да законодавац уводи термин могући учинилац (Бошковић и Пухача, 2019, 34).

Термин *могући учинилац* први пут се јавља у нашем правном систему. Могући учинилац је лице које још увек није извршило кривично дело, али чији ранији живот и околности указују на то да би могао да настави са вршењем насиља или да га први пут изврши (Ристивојевић, 2016, 11). Дакле није потребно да су се у радњама могућег учиниоца стекли елементи кривичног дела насиље у породици или неког другог дела. Потребно је да се утврди да је потенцијални учинилац спреман да учини или понови насиље у породици. Постојање спремности да учини или понови насиље у породици није довољан услов. Неопходно је да постоји спремност да се то учини у време које непосредно предстоји.

Орган надлежан да врши процену и утврђивање будуће опасности (непосредне опасности од насиља у породици) у ЗСНП се назива *„надлежни полицијски службеник“*. Надлежни полицијски службеник јесте полицијски службеник који је завршио специјализовану обуку за спречавање насиља у породици и пружања заштите жртвама насиља, која се спроводи на Криминалистичко-полицијском универзитету у Београду. Уводи се и једна посебна радња која се у ЗСНП означава као *„процена ризика непосредне опасности“* коју врши надлежни полицијски службеник, и након процене може да изрекне хитну меру, како би заштитио жртву од могуће ескалације насиља. На овај начин ЗСНП наметнуо је полицијским

службеницима али и другим органима, да процењују ризик од могућег насиља, а применом хитних мера од стране специјално едукованих службеника надлежних државних органа жртви се пружа благовремена заштита у „критичном периоду“. Овде треба нагласити да се сам процес утврђивања непосредне опасности од вршења насиља у породици, као и одлука о томе да ли такав ризик постоји, некада веома тежак, све док не дође до кулминације сукоба између жртве и насилника.

3. ПРЕПОЗНАВАЊЕ И ПРИЈАВА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Заштита од насиља у породици почиње препознавањем насиља и његовим пријављивањем, а ЗСНП уводи дужност препознавања насиља у породици, од стране надлежних државних органа у оквиру својих редовних активности. Тако се у члану 13 ЗСНП наводи да свако мора полицији или јавном тужиоцу пријавити без одлагања насиље у породици или непосредну опасност од њега. Дужност да се насиље пријави постоји док оно траје или одмах по његовом престанку, али постоји дужност пријављивања и непосредне опасности од насиља када до насиља није дошло, или када прети непосредна опасност од његовог понављања. Међутим, непоступање по овој норми не производи последице.

Док је обавеза грађана предвиђена декларативном нормом, обавеза државних органа предвиђена чланом 13 став 2 ЗСНП је репресивног карактера. У смислу тог става ЗСНП, државни и други органи, организације и установе обавезни су да неодложно пријаве полицији или јавном тужиоцу свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега.

Као што је горе већ наведено, законодавац уводи и дужност препознавања насиља у породици. Надлежни државни органи и центри за социјални рад дужни су да у оквиру својих редовних послова препознају насиље у породици или опасност од њега. Препознавање може да произађе из проучавања пријаве коју је било коме поднела жртва насиља, уочавањем трагова физичког или другог насиља на жртви и других околности које указују на постојање насиља у породици или непосредне опасности од њега. На пример, препознавање насиља може бити и резултат уочавања одступања од уобичајеног понашања детета у вртићу или школи, од стране предшколске или школске установе, примећивањем трагова на телу жртве од стране сваког лекара или здравственог радника, препознавање психолошког насиља од стране центра за социјални рад, на пример када се жртва боји, не жели да говори или када наводи да јој насилна особа прети узимањем деце и слично. Треба нагласити да полиција до податка о насиљу у породици може доћи на различите начине, било да сама жртва пријављује акт насиља у надлежној полицијској станици, било анонимно телефонским или писаним путем, пријавом од стране центра за социјални рад, здравствене установе или на пример установе у којој жртва ради, као и обављањем

других полицијских задатака. Без обзира ко пријављује насиље, полиција има обавезујуће поступање у случајевима насиља у породици.

Јавни тужилац коме је пријављено насиље или непосредна опасност од њега, дужан је да пријаву одмах проследи полицијским службеницима, да би они о томе обавестили надлежног полицијског службеника. Ова одредба представља изузетак, будући да остали законски текстови предвиђају обавезу других органа, првенствено полицију, да извештава и консултује јавно тужилаштво о предузетим мерама и радњама. Наиме, и до сада се тужилац по одредбама Законика о кривичном поступку када прими кривичну пријаву за насиље у породици „обраћа, полицијској станици стављањем Захтева за прикупљање потребних обавештења, али то није морао да учини одмах. По одредбама Закона о спречавању насиља у породици дефинисана је обавеза, одређен је рок („одмах“) и предвиђена дисциплинска одговорност јавног тужиоца уколико не поступа у роковима који су одређени овим законом. Оваквим решењем додатно је указано на значај полиције, односно надлежног полицијског службеника, у спречавању насиља у породици. У вези с тим оправдано је рећи да се полиција налази на првом месту међу осталим државним органима у борби против насиља у породици.

4. ПРОЦЕСНИ АСПЕКТИ ПОСТУПАЊА ПОЛИЦИЈЕ У СКЛАДУ СА ЗСНП

Након што полиција добије информацију да се дешава насиље, дужни су да одмах о томе обавесте надлежног полицијског службеника), без обзира како су за то сазнали. Полицијски службеници (обично полицијски службеници у дежурној служби који примају позиве) дужни су да прикупе све неопходне податке конкретног случаја.

Прикупљање података на лицу места пре свега подразумева: уношење датума; времена и места интервенције; уношење имена полицијских службеника који врше интервенцију; податак ко је насиље пријавио - име и презиме, датум рођења и адресу лица које насиље врши; податак да ли разуме службени језик и том смислу да ли му је евентуално потребан преводилац; податке за угрожено лице, жртву насиља, име и презиме, њено рођење, адресу, родбински однос са насилником, као и то да ли разуме службени језик и да ли му/јој је потребан преводилац. Осим овога, полицијски службеник је дужан да констатује да ли у овом породичном домаћинству има малолетне деце (њихов број име и презиме и годину њиховог рођења), као и да ли има сведока конкретног случаја (њихово име и презиме, адресу и број телефона). О свим прикупљеним подацима обавештавају се полицијски службеници који се упућују на интервенцију.

На место догађаја упућују се најмање два полицијска службеника. Неопходно је да се полицијским службеницима који су упућени на место догађаја доставе подаци о могућем учиниоцу, да ли постоје информације да је под дејством алкохола или других опојних супстанци, да ли има оружје у поседу, да ли је раније пријављивано за

исто или слична кривична дела, да ли је осуђиван, као и сличне безбедносно релевантне податке. Овакве информације су од великог значаја првенствено из разлога безбедности полицијских службеника који су упућени да интервенишу на месту догађаја, тако и из разлога правилне процене у циљу успешне реализације интервенције. Прво што полицијски службеници у патроли треба да предузму, јесте да прекину вршење насиља и заштите жртву. Уколико је било телесних повреда, да позову хитну помоћ или превезу жртву до најближе здравствене установе. За време интервенције, дежурна служба о догађају обавештава надлежног полицијског службеника и заменика јавног тужиоца надлежног за поступање по ЗСНП. Уколико постоји потреба може се извршити криминалистичко технички преглед места догађаја од стране криминалистичког техничара, којом приликом се се могу наћи и изузети предмети и трагови који могу имати функцију доказа у поступку. Такође, врши се фотографисање места догађаја, шири и ужи приказ, на пример пресечен телефонски кабл, разбијен мобилни телефон, разбијене чаше, поцепана лична документа, разбацане ствари, крв, остаци косе и слично. Уколико постоји сумња да је лице које насиље врши под дејством алкохола, потребно је извршити алко-тест и очитане вредности констатовати. Полицијски службеници, након прекида насиља и збрињавања жртве, извршиће довођење могућег учиниоца у надлежну организациону јединицу у складу са чланом 14 ЗСНП.

4.1. Поступање надлежног полицијског службеника

Чланом 15 Закона о спречавању насиља у породици се наводи да: *„Надлежни полицијски службеник мора да могућем учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције пружи прилику да се изјасни о свим битним чињеницама, да прикупи потребна обавештења од других полицијских службеника, да одмах процени ризик непосредне опасности од насиља у породици и да, под условима одређеним условима изрекне хитну меру за спречавање насиља у породици“*. У ставу 2 члана 15 се наводи да *„Ако могући учинилац није доведен у надлежну организациону јединицу полиције, надлежни полицијски службеник процењује ризик одмах када прими од полицијског службеника обавештење о насиљу или непосредној опасности од њега“*. У ставу 3 члана 15 ЗСНП наводи се да *„Пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник може, по потреби, затражити мишљење центра за социјални рад“*.

Ако је могући учинилац насиља у породици доведен у надлежну организациону јединицу полиције, након пружања могућности да се изјасни о свим наводима из пријаве, и након прикупљања обавештења од полицијских службеника коју су интервенисали, жртве, очеватаца, затим података од центра за социјални рад, и других неопходних података надлежни полицијски службеник ради процену ризика

од даљег насиља и одлучује о изрицању хитних мера. Надлежни полицијски службеник предузима следеће мере и радње:

1. Узимање изјаве од могућег учиниоца насиља у породици на следеће околности: у каквим је односима је са жртвом (родбинским, партнерским), да ли је таквих ситуација било и раније, да ли конзумира алкохол и опојне дроге и уколико конзумира колико често и које, да ли је запослен, где и шта ради, да ли на послу или у вези са послом има приступ оружју, односно да ли то имају чланови његовог породичног домаћинства – отац, мајка, брат и да ли оружје евентуално поседује лице према коме је насиље вршио или ко други од чланова њеног породичног домаћинства;
2. Узимање изјаве од жртве насиља на следеће околности: како се одиграо предметни догађај, да ли је и раније било таквих догађаја, да ли их је пријављивала, коме, да ли је насиље вршено у присуству других лица, када и у присуству кога, да ли ју је евентуално познато да лице које насиље врши поседује оружје у илегалном поседу, те да ли конзумира алкохол и друге психо-активне супстанце или болује од какве болести, да ли се и где лечио, да ли је био на ратишту, да ли је на ратишту био неко од чланова његове уже породице, отац, брат, син, да ли се и када те коме обраћала за помоћ, да ли постоје судске мере и забране и да ли постоји историја њиховог непоштовања, да ли је запослена и да ли има финансијских проблема, да ли постоје актуелни проблеми у партнерским породичним релацијама, у смислу најаве напуштања партнера, развод брака, спорови око имовине, спорови око старатељства или виђања са децом и слично. Ако су догађају била присутна деца од жртве се узимају и подаци о томе да ли би могла бити повређена, да ли јој је претио убиством или самоубиством, односно да ли је било таквих покушаја, када је потребно узети у обзир доживљај страха жртве и њено мишљење о ризицима од будућег насиља, те да ли постоји историја посесивног понашања, прогањања и узнемиравања од стране насилника, односно у другим случајевима бившег партнера, да ли жртва има слободу кретања, дружења и контаката са другим лицима, да ли постоје одређене врсте инвалидитета или хроничних болести и друго;
3. Провера кроз електронски дневник догађаја Јединственог информационог система Министарства унутрашњих послова РС, како би се утврдило да ли је и када било интервенција у овој породици, ко је и шта пријављивао и исход ових интервенција, у смислу да ли су покретани прекршајни поступци, да ли је било упозорења на јавни ред и мир, да ли су, када и због чега подношене кривичне пријаве и друго;
4. Провера кроз Јединствени информациони систем Министарства унутрашњих послова РС, да ли лице које насиље врши поседује оружје у легалном поседу, и уколико поседује исто ће одмах бити одузети;
5. Прибављање извештаја из казнене и прекршајне евиденције за лице које насиље врши;

6. Контактирање надлежног Центра за социјални рад. Ова комуникација је двосмерна. С једне стране надлежни полицијски службеник даје информације центру за социјални рад о конкретној пријави насиља, о томе да ли у породици постоје и малолетна деца (податак о постојању малолетне деце је важан Центру за социјални рад због ангажовања посебне службе у оквиру центра), о томе да ли је жртва насиља желела да да исказ и слично. С друге стране сходно члану 15 став 3 ЗСНП надлежни полицијски службеник тражи информације (мишљење) од Центра за социјални рад.
7. Обављање разговора са евентуалним сведоцима догађаја на све околности које су њима познате у вези предметног догађаја хронолошким редоследом;
8. Прибављање извештаја од полицијских службеника који су вршили интервенцију и од њих, по потреби, узети изјаве у смислу како се насилник опходио према њима, да ли је био агресиван, да ли је ометао интервенцију, како, на који начин, како се понашао према жртви у њиховом присуству, да ли јој је претио, вређао је и слично, те да ли је жртви указивана лекарска помоћ, где и друго;
9. Придруживање извештају фотодокументације - фотографија са места где се одиграло насиље, фотографије поломљених ствари, као и фотографије на којима се виде повреде жртве, уколико су такве фотографије начињене
10. Прибављање извештаја о резултатима алкотестирања учиниоца насиља;
11. Прибављање лекарског извештаја о прегледу учесника конкретног догађаја.

Након предузимања наведених радњи, надлежни полицијски службеник врши процену ризика. Да би смо разумели појам “процена ризика“, неопходно је претходно одредити сам појам ризика. Под појмом ризик подразумева се вероватноћа (могућност или очекивања) настанка непожељног догађаја (опасности) у будућем времену. Појам ризика од насиља у породици експлицитно се не наводи у ЗСНП, али се он може одредити као постојање *непосредне опасности* од тог насиља, односно као вероватноћа (могућност или очекивање) настанка догађаја којим се то насиље испољава (Стевановић и Субошић, 2018, 321). За разлику од појма ризика, који се у ЗСНП експлицитно не наводи, појам процене ризика експлицитно је имплементиран у ЗСНП као формални основ и услов за изрицање хитних мера могућем учиниоцу тог насиља.

Процена ризика од непосредне опасности представља обавезу сагласну одредби из члана 51 Истанбулске конвенције, а односи се на процену ризика смртности, озбиљности ситуације и ризика од поновљеног насиља. Процена ризика заснива се на доступним обавештењима и одвија се у што краћем року. Дакле, обавеза процене ризика пре свега је наметнута надлежном полицијском службенику и то како у случају када је могући учинилац доведен у полицијску станицу, тако и у случају када могући учинилац није доведен.

Процена ризика од непосредне опасности од насиља огледа се у првом реду у процени могућности непосредног догађања или понављања насиља, при томе се имају у виду битне чињенице, које су само примера ради наведе у ЗСНП а то је: „да ли је

евентуални извршилац раније или непосредно пре процене ризика извршио насиље у породици и да ли је спреман да га понови; да ли је претио убиством или самоубиством; да ли поседује оружје; да ли је ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце; да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и родитеља који је могући учинилац; да ли је могућем учиниоцу изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици; да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља“ (ЗСНП, чл. 16). Ова листа чињеница које се узимају у обзир приликом процене ризика, а које ЗСНП наводи није исцрпна, већ надлежни полицијски службеник може узети у обзир и неку другу околност приликом процене, на основу које може закључити да постоји непосредна опасност од насиља.

Министарство унутрашњих послова фебруара 2013. године усвојило је Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима², у коме је дало листу најчешћих ризика:

1. учинилац насиља има приступ, користи или прети употребом оружја; 2. претходна историја насиља у породици и ескалација насиља; 3. постојање судских мера забране и историја њиховог непоштовања; 4. постојање криминалне историје учиниоца (која не мора бити у вези са делима насиља у породици); 5. постојање злоупотребе алкохола или дрога или сумња на постојање психичких тешкоћа или болести; 6. претње или покушаји самоубиства (код учиниоца и/или код жртве); 7. доживљај страха жртве и њено мишљења о ризицима од будућег насиља; 8. незапосленост и финансијски проблеми; 9. актуелни проблеми у партнерским и породичним релацијама (нпр. најаву напуштања партнера, развод, спорови око имовине, старатељства или виђања са децом и сл.); 10. ако су деца присутна, да ли су већ, или да ли би могла бити повређена; 11. претње жртви, њеној фамилији, пријатељима; 12. присиљавање на сексуалне односе; 13. историја љубоморног понашања учиниоца у односу на жртву, прогањање или узнемиравање од стране бившег партнера; 14. други показатељи који би могли бити од значаја: изолација жртве (социјална или географска), невољност да напусти стан/кућу, чињеница да не зна (довољно добро) језик или да нема држављанство, одређене врсте инвалидитета или хроничних болести, трудноћа, узраст/старост жртве и сл. На овај начин, Министарство унутрашњих послова је преузело и појаснило ризике и додало да се у обзир требају узети и други фактори ризика који се тичу околности вишеструке рањивости жртава насиља.

---

² Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима. МУП РС, бр. 01-13050/12-6, 11.02.2013. године.

Уколико утврди да постоји непосредна опасност од насиља, надлежни полицијски службеник је обавезан да процену ризика са прикупљеним обавештењима одмах достави основном јавном тужиоцу (надлежном по месту пребивалишта или боравишта жртве) центру за социјални рад и групи за координацију, како би јавни тужилац предузео мере из своје надлежности, центар за социјални рад пружио потребну подршку жртви, а група за координацију израдила индивидуални план заштите и подршке жртви. С друге стране, уколико надлежни полицијски службеник установи постојање опасности која није непосредна, сва доступна обавештења о насиљу у породици или опасности од њега и своју процену ризика доставља основном јавном тужиоцу и центру за социјални рад. Цео поступак, од тренутка довођења лица, са проценом ризика, може трајати најдуже 8 часова. Дакле, полиција може довести лице које је могући учинилац насиља у породици и задржати га у надлежној организационој јединици полиције ради вођења поступка, најдуже 8 часова. Проблем који се јавља у пракси јесте тај што овај ЗСНП не прописује процедуру задржавања, али наводи да довођење и обрада лица у надлежној организационој јединици полиције може да траје најдуже 8 часова, при чему је то непримерено назвао „задржавање“, будући да се могућем учиниоцу не уручује никакво решење о задржавању, као што је то предвиђено одредбама Законика о кривичном поступку.

Ако надлежни полицијски службеник установи непосредну опасност од насиља, он доноси наређење којим изриче хитне мере учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције (ЗСНП, чл. 15). Хитне мере представљају кључни механизам превенције, чија је сврха да се се члан породице –жртва насиља у породици, благовремено, сврсисходно и делотворно заштити, а истовремено и испуњење обавезе која је предвиђена чланом 52 Истанбулске конвенције.

Да би биле донете хитне мере предвиђене Законом о спречавању насиља у породици потребан је најнижи степен сумње, дакле није потребно да буде остварен основ сумње који се тражи за постојање кривичног дела. Оне су хитне и делотворне. Хитне мере јесу: *мера привременог удаљења учиниоца из стана* и *мера привремене забране учиниоцу да контактира са жртвом насиља и прилази јој*.

Мера привременог удаљења учиниоца из стана изриче се у ситуацијама када учинилац и жртва живе у истом стамбеном објекту. Пре свега треба указати да је овде реч о привременом удаљењу из стана, а не о исељењу. Породични закон као једну од мера заштите од насиља у породици предвиђа могућност исељења из стана. Суштина ове мере је да се спречи контакт између жртве и лица пријављеног за насиље у породици и на тај начин спречи да до насиља у породици дође. Свакако треба имати у виду интенцију законодавца да се у што мањем обиму повреди право пријављеног лица на стану из кога се привремено удаљава, пре свега право својине, као једно од основних људских права, а при том обезбедити ефикасност заштите жртве.

Иако није изричито наведено учинилац се удаљава из стана независно од права својине или неких других стварних (плодоуживање) или облигационих (закуп)

права које он има на овој непокретности. То практично значи да пријављени може бити искључиви власник предметног стана, да не само да је он као један од супружника уписан као власник, већ овај стан може представљати и његову посебну имовину. Приликом доношења ове одлуке, као и приликом одлуке о њеном продужењу, не треба узимати у обзир својинскоправни или облигационоправни режим на предметном стану (Гасми, *et.al.*, 2016, 7).

Мера привремене забране учиниоцу да контактира са жртвом насиља и прилази јој обухвата две забране, једна је забрана контактирања, а друга је забрана приласка. Овде је реч о једној мери тако да она обавезује учиниоца на две врсте уздржавања, да не контактира жртву и да јој не прилази. Под појмом „контактирање жртве” подразумева се сваки остварени контакт са жртвом без физичког присуства учиниоца. То би подразумевало контактирање путем свих средстава комуникације, телефона, мејлова, контаката преко социјалних мрежа или на неки класичнији начин, као што је путем писма.

Забрана приласка се везује за саму жртву, забрањен је сваки прилазак жртви независно да ли би поред приласка дошло и до комуникације између пријављеног и жртве. Дакле да би се ова мера прекршила довољан је само прилазак жртви. Ова мера је нешто друкчије дефинисана него како је то учињено у Породичном закону. Породични закон користи термин приближавање и везује се за одређену удаљеност од члана породице, док Закон не тражи да се у хитној мери одреди удаљеност. Практично то значи да приликом одређивање ове хитне мере не треба одређивати удаљеност на коју пријављени не сме да се приближи жртви, само се налаже забрана контактирања и приласка и наводе лични подаци жртве (Гасми, *et.al.*, 2016, 29).

Ове мере могу бити изречене и кумулативно, што је у већини случајева пракса када је реч о поступању надлежних полицијских службеника. Такво поступање је оправдано, будући да изрицањем мере привременог удаљења, не значи да учинилац не може да користи средства за успостављање комуникације са жртвом (нпр. телефон).

Хитне мере одређују се *наређењем* надлежног полицијског службеника као појединачним актом у чијој форми је садржана хитна мера. Наређење обавезно садржи: назив органа који га доноси, податке о лицу коме се изриче хитна мера, врсту хитне мере која се изриче и њено трајање, дан и час изрицања хитне мере и обавезу лица коме је изречена хитна мера да се по њеном истеку јави полицијском службенику који је изрекао (ЗСНП, чл. 17). Наређење се уручује лицу коме је хитна мера изречена. Ако оно одбије пријем наређења, надлежни полицијски службеник саставља о томе белешку, чиме се сматра да је наређење уручено. Моменат уручења је релевантан за одређивање протекла времена на које је хитна мера изречена, али и за одређивање рока у коме јавни тужилац може поднети предлог за продужење хитне мере. Наређење садржи и обавезу за лице према коме је хитна мера одређена да се јави полицијском службенику који је изрекао наређење. Зато је у наређењу неопходно

навести време, место и тачан час када се лице према коме је изречена хитна мера треба јавити полицијском службенику. Циљ ове обавезе је да се обезбеди присуство овог лица како би му се саопштила и уручила одлука суда, уколико је стављен предлог за продужење хитне мере која је изречена. На овај начин избегава се проблем достављања који иначе представља проблем у судским поступцима.

Код одредби о хитним мерама ЗСНП може се поставити питање да ли се хитне мере изричу могућем учиниоцу или учиниоцу, односно које је својство лица коме се мера изриче. То питање се најбоље сагледава анализирањем члана 15 и члана 17 ЗСНП. Тако се у члану 17 наводи да ако после процене ризика установи непосредну опасност од насиља у породици, надлежни полицијски службеник доноси наређење којим изриче хитну меру *учиниоцу*, док се у члану 15 наводи да се хитне мере могу изрећи *могућем учиниоцу*. Из наведеног следи закључак да *могући учинилац* прелази у статус *учиниоца* онда када је доведен и када се након процене ризика установи непосредна опасност од насиља у породици.

Хитне мере које су изречене од стране полицијског службеника надлежног за насиље увек трају 48 часова од уручења наређења извршиоцу (ЗСНП, чл. 21, с. 1). О изреченој хитној мери надлежни полицијски службеник обавештава жртву у писаној форми. У случају кршења хитних мера, жртва о томе обавештава полицију, како би се предузеле мере заштите.

5. ПРОЦЕСНИ АСПЕКТИ ПОСТУПАЊА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У СКЛАДУ СА ЗСНП

Пошто прими обавештење о изреченој хитној мери, и на основу прикупљених доказа од стране полицијских службеника, основни јавни тужилац вреднује сачињену процену ризика (ЗСНП, чл. 18). Основни јавни тужилац на основу прикупљених чињеница мора формирати своје мишљење о томе да ли постоји непосредна опасност од насиља у породици, с тим да ради тог циља може прикупљати доказе које он сматра битним за своју процену. Додатно прикупљање доказа се у пракси ретко реализује с обзиром да постоји ограничено време за то. Вредновање процене ризика је практично пролажење кроз листу ризика полицијског службеника и проверавање сваког појединачног питања уз проширивање круга питања чиме практично јавни тужилац врши поновну процену ризика.

Након предузимања ових радњи јавни тужилац ће или ставити предлог за продужење хитне мере надлежном суду уз достављање свих обавештења које је примио од надлежног полицијског службеника и своје вредновање процене ризика полицијског службеника и друге доказе које је сам прибавио у року од 24 часа или оценити да нема места подношењу предлога за продужење хитне мере.

Уколико јавни тужилац након свих прикупљених извештаја, обавештења, процене ризика од стране надлежног полицијског службеника нађе да нема места за

стављање предлога за продужење хитне мере о томе ће саставити службену белешку у којој ће укратко образложити своју одлуку. О својој одлуци дужан је да обавести надлежног полицијског службеника. Оваква процедура је из разлога обавезе коју поседује надлежан полицијски службеник а односи се на обавештавање лица према коме је била изречена хитна мера, односно лице које је насиље вршило, центар за социјални рад и жртву насиља. Ова обавеза надлежног полицијског службеника индиректно произилази из члана 1 став 6 ЗСНП.

За стављање предлога није потребно да постоји основ сумње да је извршено кривично дело, довољно је да постоји случај пријаве насиља, односно да постоје друге околности које указују на могућ случај насиља у породици и непосредна опасност за понављање насиља у породици. Уколико формира сопствено уверење да постоји непосредна опасност од насиља у породици, јавни тужилац надлежном суду подноси предлог за продужење хитних мера. Предлог да се хитна мера продужи мора се поднети у року од 24 часа од часа када је учиниоцу уручено наређење надлежног полицијског службеника.

6. ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици препознато је као озбиљан проблем не само од друштвене заједнице већ и од саме државе, имајући у виду постојећу законску регулативу Републике Србије, а нарочито доношење Закона о спречавању насиља у породици. Гајимо очекивање да ће се у будућности, грешке и потешкоће које су присутне приликом примене одредаба Закона о спречавању насиља у породици, искристалисати кроз практичну примену или нормативно изменити у циљу побољшања истих.

До доношења ЗСНП наш правни систем се борио против насиља у породици, али су тадашњи нормативни акти имали репресивни карактер. Репресија је у том смислу подразумевала ескалирања насиља у породици као неопходан услов за државну интервенцију. Такво решење није било довољно за успешно супротстављање насиљу у породици, будући да није предвиђало „нулту толеранцију“ на насиље, и није омогућавало адекватну а пре свега благовремену заштиту жртве. Усвајањем ЗСНП механизам заштите и подршке жртвама се мења. Благовремена заштита жртве постаје приоритет, што се потврђује и законском терминологијом („могући учинилац“ и „могућа жртва“). Као услов за реаговање не захтева испољено насиље у породици, већ је довољно да постоји непосредна опасност од таквог насиља. Када су у питању превентивне мере најзначајније јесу хитне мере које изриче надлежни полицијски службеник, а након тога предвиђени су кратки рокови за доношење одлука јавног тужиоца и судије.

Треба указати да је полиција на првој линији одбране породице од унутрашњег насиља, док се остали државни органи (јавно тужилаштво, судство и центри за

социјални рад) надовезују на рад полиције и осигуравају додатну заштиту од насиља у породици. Место које полиција заузима сасвим је оправдано будући на превентивни карактер ЗСНП који на најбољи могући начин могу да реализују полицијски службеници. Остали државни органи такву превенцију не могу остварити. Наиме, судови и јавно тужилаштво делују репресивно у конкретном случају, док могу деловати превентивно на наредне случајеве.

Примена ЗСНП у пракси указала је на недостатке што је и очекивано будући да се ради о закону који је у потпуности променио механизме регулисања насиља у породици. Ипак, неопходно је да се такви недостаци коригују у што бржем року. Осим изменама и допунама ЗСНП то би се могло учинити и подзаконским актима који би детаљније регулисали материју.

ЛИТЕРАТУРА

Бановић, Б. Турањанин, В. Воштинић, М. 2014. *Насиље у породици-кривичноправни и кривичнопроцесни аспекти*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем-Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел“, стр. 190-200;

Бошковић, А. & Пухача, Ј. 2019. Анализа практичне примене Закона о спречавању насиља у породици, с посебним освртом на примену хитних мера, *НБП – журнал за криминалистичку и праву*, Београд, 1/2019, стр. 30-48;

Бошковић Д. 2009. *Насиље у породици- друштвени, криминолошки и криминалистички аспект*, Бања Лука;

Гасми, Г., Ђуричић, Н. & Мирчић Чалуковић, Г., et.al. 2016. Приручника за примену Закона о спречавању насиља у породици чију је израду подржао USAID Пројекат за реформу правосуђа и одговорну власт у јесен 2016. године;

Ђорђевић, Ђ. 2014. *Кривичноправна заштита од насиља у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем-Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел“, стр. 64-74;

Коларић, Д. & Марковић, С. 2016. *Закон о спречавању насиља у породици*, Службени гласник, Београд;

Коларић, Д. & Марковић, С. 2018. *Поједине недоумице у примени закона о спречавању насиља у породици*. Анали Правног факултета у Београду: тромесечни часопис за правне и друштвене науке. Бр.1, стр. 45-71;

Милошевић, М., Кесић, Т. & Бошковић, А. 2016. *Полиција у кривичном поступку, друго, измењено и допуњено издање*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија;

Ристивојевић, Б. 2016. *Да ли је нови Закон о спречавању насиља у породици предметење појаве тзв. Безбедносног права?* Нови Сад;

Стевановић, О. & Субошић, Д. 2018. *Имплементација теорије ризика у Закон о спречавању насиља у породици*, Култура полиса, 35/2018, стр. 321;

Правни прописи

Закон о спречавању насиља у породици, Службени гласник РС, бр. 94/2016;

Законик о кривичном поступку, Службени гласник РС, бр.72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014;

Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019;

Породични закон, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015;

Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. Службени гласник РС-међународни уговор, бр. 12/2013;

Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима, МУП РС, бр.01-13050/12-6, 11.02.2013;

Stefana JOKIĆ

PhD student, University of Criminal Investigation and Police Studies

PRACTICAL ASPECTS OF THE ACTIONS OF STATE AUTHORITIES IN
ACCORDANCE WITH THE LAW ON THE PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE

Summary

We are witnessing that more attention is paid to domestic violence, both by the state itself and its bodies, as well as by professionals and the wider public. The family and the violence that takes place among its members cannot be viewed outside of the social context, because it was society throughout history that in some way determined what was considered legitimate and what was not. In the earlier period, the disorganization of the family in any sense was considered a private matter of its members, and "normal" events that exist in every family to a greater or lesser extent. The Republic of Serbia decided to carry out a successful fight against domestic violence, and this led to the adoption of a large number of acts that are important for protection against domestic violence.

The Law on the Prevention of Domestic Violence has been in force since June 1, 2017 in the Republic of Serbia and introduced major innovations in the system of preventing domestic violence and protecting victims of domestic violence. The Law on the Prevention of Domestic Violence is the *lex specialis*, and is primary in all cases of domestic violence. It adopted normative provisions that are implemented by state bodies that represent the state mechanism of fighting domestic violence, starting with the police and centers for social work, through the prosecutor's office, and up to the court, as the last body in this chain.

Key words: domestic violence, The Law on the Prevention of Domestic violence, competent police officer, risk assessment, emergency measures.